

Pla Director de la Cooperació per al Desenvolupament de les Illes Balears 2016-2019

Govern de les Illes Balears
Conselleria de Serveis Socials i Cooperació
Direcció General de Cooperació

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

Pla Director de la Cooperació per al Desenvolupament de les Illes Balears 2016-2019

–Resum–

Aquest Pla Director marca l'estratègia política de cooperació per al desenvolupament del conjunt de les Illes Balears i vol fer valer els canvis que ha provocat la crisi per convertir-los en oportunitats. A més, advoca per reforçar la coordinació en tots els nivells i en totes les direccions.

L'objectiu general del III Pla Director de la Cooperació per al Desenvolupament de les Illes Balears 2016-2019 és contribuir a l'eradicació de la pobresa, al progrés humà, econòmic i social, i a la defensa dels drets fonamentals de les persones.

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

1. ENFOCAMENT DEL PLA DIRECTOR 2016-2019

1.1 Enfocament i principis

El Pla Director 2016-2019 fomenta una cooperació descentralitzada orientada al **desenvolupament humà sostenible** des del moment en què ofereix als pobles i a les institucions locals i regionals la possibilitat de treballar sobre la base dels drets humans, la governança i el desenvolupament territorial.

El III Pla Director desplega els principis ordenadors de les polítiques de cooperació derivats de la Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament i posa l'accent en els principis d'**alineament, eficàcia, coordinació, transparència i participació**.

1.2 Enfocaments transversals per a la cooperació de les Illes Balears

- **Enfocament basat en els drets humans:** implica que els objectius de desenvolupament apunten cap a la consecució dels drets humans de totes les persones, i identifica els individus i col·lectivitats titulars de drets, deures i responsabilitats.
- **Participació i organització comunitària:** la lluita contra la pobresa i a favor del desenvolupament humà sostenible fa necessari l'enfortiment de les organitzacions de la societat civil mitjançant la millora de la seva capacitat, i també mitjançant l'augment de la seva presència en els espais públics de diàleg polític i social.
- **Enfocament de gènere:** l'enfocament de gènere en el desenvolupament (GED) es basa en l'anàlisi de les relacions de poder entre dones i homes, així com en els processos socials que provoquen les desigualtats de gènere. Cerca transformar

els sistemes que generen aquestes desigualtats, al mateix temps que proposa mesures perquè les dones del món assoleixin els drets econòmics, laborals, polítics, sexuals i reproductius.

- **Sostenibilitat ambiental:** assegurar la conservació dels recursos naturals i garantir-ne l'accés equitatiu per a totes les comunitats és la base de l'enfocament de sostenibilitat ambiental. Per aconseguir-ho, és fonamental treballar en la millora de les capacitats de les poblacions més vulnerables.

2. PRIORITATS DEL PLA DIRECTOR 2016-2019

Les prioritats que estableix aquest Pla pretenen, fonamentalment, enfocar els sectors i les zones d'intervenció per augmentar l'eficàcia de l'ajuda.

2.1 Sectors prioritaris de cooperació per al desenvolupament

- **Dret als serveis socials bàsics (salut, educació, i aigua i sanejament)**

Promoure el dret als serveis bàsics de salut

- *Enfortiment dels sistemes públics d'atenció primària.*
- *Promoció de l'accés als serveis de salut sexual i reproductiva per a dones i homes.*
- *Impuls a la prevenció, la promoció i l'educació en salut.*

Promoure el dret a l'educació

- *Enfortiment i millora de la qualitat dels sistemes públics d'educació primària i secundària, i promoció d'un accés equitatiu a aquests sistemes.*
- *Suport a les necessitats bàsiques de formació professional de joves, amb especial atenció a garantir-ne l'accés de les dones.*
- *Suport a programes d'alfabetització.*

Promoure el dret a l'aigua potable i al sanejament bàsic a les àrees rurals

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

- *Millora i ampliació dels serveis d'accés a l'aigua potable i al sanejament bàsic de les àrees rurals, així com a la gestió de residus.*
- *Generació de competències entre les autoritats i les comunitats locals per al manteniment i la gestió dels serveis d'aigua i sanejament.*

▪ **Desenvolupament econòmic local per a la reducció de la pobresa**

Promoure el dret a l'alimentació i enfortir les capacitats productives, posant l'accent en la sobirania alimentària i en els petits productors locals

- *Impuls a les iniciatives vinculades a la sobirania i la seguretat alimentàries.*
- *Support als petits productors locals (agrícoles, pecuaris i pesquers).*
- *Promoció de l'economia social i solidària.*

▪ **Apoderament de les dones**

Promoure la participació equitativa i els drets de les dones en tots els àmbits del desenvolupament humà

- *Support a iniciatives econòmiques i foment de la capacitat emprenedora.*
- *Foment de l'accés equitatiu i el control de les dones sobre els recursos i els béns.*
- *Apoderament de capacitats per al disseny i la realització de polítiques de prevenció, detecció i atenció a la violència de gènere.*
- *Promoció de l'accés als drets polítics bàsics i de l'exercici efectiu, així com de l'organització i la participació de les dones en la definició de polítiques.*
- *Support a les organitzacions per desenvolupar i consolidar la capacitat d'incidència política i social en qüestió de gènere.*

▪ **Protecció i conservació ambiental**

Impulsar la protecció del medi ambient, la biodiversitat i la lluita contra el canvi climàtic

- *Promoció d'un desenvolupament econòmic sostenible amb la biodiversitat i els ecosistemes vulnerables.*
- *Suport als processos de lluita contra el canvi climàtic i adaptació de les poblacions locals, especialment entre els sectors de més vulnerabilitat.*
- *Suport a l'accés a les energies renovables i netes.*

▪ Governança democràtica i poder local

Promocionar la governança democràtica i el poder local

- *Suport a la generació de capacitats del personal tècnic i polític de les institucions democràtiques descentralitzades.*
- *Augment de la capacitat d'incidència política de les organitzacions de la societat civil i dels moviments socials democràtics.*
- *Suport a la denúncia de violacions dels drets individuals i col·lectius.*
- *Enfortiment de les organitzacions de defensa dels drets humans.*

2.2 Prioritats geogràfiques

Els criteris, acordats amb els agents de cooperació de les Illes Balears, són els següents:

- Països amb un índex de desenvolupament humà (IDH) baix o mitjà-baix.
- Països o regions amb què hi ha tradició en cooperació des de les Illes Balears.
- Països on les entitats socials despleguen actualment accions de cooperació.

1. Països prioritaris: als quals es destinarà aproximadament el 80 % dels fons en matèria de cooperació.

- **Àfrica subsahariana:** Níger, Burundi, Burkina Faso, Mali, República Democràtica del Congo, Etiòpia, Senegal i Tanzània.
- **Amèrica Central i Carib:** Haití, Hondures, Guatemala, Nicaragua i El Salvador.
- **Amèrica del Sud:** Bolívia.
- **Àsia:** Índia.

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

- **Àrea mediterrània:** Marroc, Territoris Palestins Ocupats (i població palestina refugiada a altres països).
- 2. **Països preferents:** segon nivell de prioritat, als quals es proposa destinar aproximadament el 20 % dels fons en matèria de cooperació i que, tot i ser països amb un IDH mitjà o alt, tenen el suport tradicional d'agents de cooperació balears i regions dins el país amb alts índexs de pobresa.
 - **Amèrica del Sud:** Colòmbia, Equador i Perú.
 - **Carib:** República Dominicana i Cuba.

Tampoc no es pot deixar de banda la greu problemàtica social i humanitària que viuen altres països del sud de la Mediterrània. Les Illes Balears, per la posició geogràfica i de proximitat, poden ser un aliat important amb aquests països mitjançant la cooperació bilateral directa. Els països en qüestió són els següents:

- **Països de la conca mediterrània:** Tunísia, Líbia, Algèria, Jordània i Líban.

2.3 Àmbits prioritaris d'acció humanitària

- **Satisfacció de les necessitats bàsiques, urgents i immediates**

Contribuir a la satisfacció de les necessitats bàsiques, urgents i immediates

- *Impuls d'accions d'emergència per a la satisfacció de les necessitats bàsiques, urgents i immediates de les víctimes de desastres.*
- *Promoció de la conscienciació de la societat balear mitjançant la informació i la sensibilització de les situacions d'emergència que es produeixen.*

- **Drets fonamentals lligats a situacions d'emergència o crisis cròniques**

- Protegir els drets fonamentals de la població afectada per situacions d'emergència o crisis cròniques*

- *Impuls de les accions de protecció i assistència per garantir els drets fonamentals de la població afectada.*
 - *Contribució a la restauració de la dignitat de les víctimes de les crisis.*

2.4 Dimensions prioritàries d'educació per al desenvolupament

- **Sensibilització i foment d'una consciència crítica**

- Fomentar una consciència crítica entre la població de les Illes Balears mitjançant la sensibilització*

- *Accés de la ciutadania als recursos d'EpD existents, per contribuir a fer-ne un ús eficient i eficaç i evitar-ne la dispersió.*
 - *Informació sobre la situació de vulneració de drets humans, la pobresa i la desigualtat, amb la finalitat de promoure la presa de consciència.*
 - *Desenvolupament d'eines innovadores de sensibilització de la ciutadania, vinculant EpD i cooperació per al desenvolupament.*

- **Educació en l'àmbit formal**

- Enfortir la presència de l'EpD en l'àmbit de l'educació formal*

- *Impuls i coordinació de les actuacions en l'àmbit de l'EpD als centres d'educació primària i secundària de les Illes Balears.*
 - *Suport a la promoció del voluntariat universitari i de la cooperació universitària per al desenvolupament.*
 - *Foment de la recerca en l'àmbit de la cooperació i l'EpD.*

- **Comunicació per a la transformació social**

- Potenciar la comunicació per a la transformació social*

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

- *Millora de la quantitat i la qualitat de la informació referida a la cooperació per al desenvolupament en els mitjans de comunicació i les xarxes socials.*
- *Enfortiment de les capacitats dels agents en matèria de comunicació per a la transformació social.*
- *Foment de la transparència i la rendició de comptes cap a la ciutadania.*

▪ **Comerç just i compra pública ètica**

Impulsar el comerç just i la compra pública ètica com una eina de desenvolupament

- *Suport a la promoció de les botigues com a eina de sensibilització.*
- *Foment de la compra pública ètica i de la responsabilitat social corporativa.*
- *Suport en l'assessorament d'estudis de viabilitat i màrqueting.*

3. LÍNIES I OBJECTIUS ESTRATÈGICS

La Llei 9/2005, de 21 juny, de cooperació per al desenvolupament de les Illes Balears, disposa que el pla director ha d'establir les línies generals i les directrius bàsiques de la política de cooperació de la comunitat autònoma. El diagnòstic participatiu i la reflexió crítica dels principals agents de desenvolupament a l'inici del procés d'elaboració d'aquest Pla Director han permès definir les línies i els objectius que han de marcar la política de cooperació en els propers quatre anys.

LE1. Fomentar la participació i l'enfortiment de les capacitats tècniques dels agents de la cooperació balear

OE1.1. Millorar la coordinació entre tots els agents de la cooperació balear i desenvolupar les competències del Consell de Cooperació i de la Comissió de Coordinació dels Ens Territorials de les Illes Balears.

OE1.2. Donar suport a la vertebració de les entitats socials de desenvolupament i a la creació de mecanismes per evitar la desigualtat d'oportunitats entre les entitats de caire local i les que tenen cobertura estatal.

OE1.3. Reforçar les capacitats tècniques dels agents de cooperació mitjançant la formació especialitzada i continuada.

OE1.4. Integrar la cultura d'avaluació entre els agents de cooperació per a la millora contínua mitjançant els aprenentatges generats.

OE1.5. Introduir eines de simplificació administrativa i millora dels processos de la DGC, en la mesura que la normativa ho permeti.

LE2. Promoure la coherència de les polítiques de l'Administració autonòmica

OE2.1. Facilitar la coherència i la complementarietat de les polítiques del Govern de les Illes Balears, mitjançant la Comissió Interdepartamental de Cooperació per al Desenvolupament.

OE2.2. Desenvolupar una estratègia de cooperació tècnica entre l'Administració de la CAIB i les institucions o entitats socials del Sud.

OE2.3. Fomentar un pacte polític i social sobre polítiques de cooperació, per assegurar la continuïtat en les estratègies de desenvolupament i l'estabilitat en l'assignació de recursos públics per a AOD.

OE2.4. Desenvolupar estratègies polítiques per augmentar la transparència i la rendició de comptes, amb la implicació de les noves tecnologies i els mitjans de comunicació.

OE2.5. Impulsar la compra pública ètica a l'Administració de la CAIB.

LE3. Millorar la contribució de la cooperació balear al desenvolupament humà sostenible

OE3.1. Adoptar una visió a mitjà termini de les intervencions per assolir-ne més impacte, i valorar alhora la trajectòria de treball dels agents de cooperació amb els socis locals.

OE3.2. Donar suport als processos de desenvolupament que promouen les entitats balears perquè formulin projectes de caràcter més integral, amb enfocament de gènere i basat en els drets humans.

OE3.3. Impulsar la cooperació descentralitzada directa amb regions prioritàries, per donar suport als processos de desenvolupament promoguts des dels governs locals i regionals dels països socis.

OE3.4. Establir mecanismes per integrar la prioritització sectorial i geogràfica, així com la incorporació dels enfocaments transversals del Pla en els instruments de cooperació.

LE4. Aprofundir en l'educació per al desenvolupament a les Illes Balears per fomentar una ciutadania amb consciència crítica

OE4.1. Desenvolupar metodologies innovadores de sensibilització ciutadana que estableixin vincles entre les intervencions de cooperació i d'EpD, per facilitar la construcció de pensament crític envers les causes de la pobresa.

OE4.2. Enfortir l'EpD en l'àmbit de l'educació formal, juntament amb la Conselleria d'Educació i Universitat.

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

OE4.3. Promoure un format adequat i efectiu de comunicació i difusió entre la DGC, les entitats i els mitjans de comunicació.

OE4.4. Consolidar les actuacions de comerç just en diferents àmbits.

LE5. Augmentar l'impacte de l'acció humanitària

OE5.1. Promoure un espai coordinat d'institucions i entitats per donar resposta a situacions d'emergència, per proporcionar ajuts amb caràcter d'urgència a les víctimes de desastres desencadenats per catàstrofes naturals o per conflictes armats civils.

OE5.2. Donar suport a organismes internacionals i entitats de les Illes Balears que treballen per garantir els drets de les poblacions afectades per crisis cròniques.

4. AGENTS DE DESENVOLUPAMENT

Als efectes de la Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament, es consideren agents de cooperació: l'Administració de la Comunitat Autònoma, els consells insulars i els ens locals de les Illes Balears, els fons insulars de cooperació, les ONGD, les confessions religioses, les universitats, les organitzacions empresarials i sindicals, i les comunitats balears assentades fora del territori balear. Però hi ha altres actors que intervenen en les accions de desenvolupament, tant dins la comunitat autònoma com en els països socis.

Mitjançant la multiplicitat d'actors i espais institucionals de participació es defineixen els mecanismes de lluita contra la pobresa i millora de les condicions de vida de les poblacions més desfavorides. Sense oblidar la importància de cada un dels col·lectius dins la xarxa de la cooperació balear, els agents següents són els més representatius i els que han interactuat d'una manera més directa en iniciatives de desenvolupament durant els darrers quatre anys.

Agents públics de les Illes Balears
La Direcció General de Cooperació (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació)
Les administracions locals de les Illes Balears (ajuntaments, mancomunitats i consells insulars)

La Universitat de les Illes Balears
Altres agents de les Illes Balears
Els fons insulars de cooperació (Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, Fons Menorquí de Cooperació i Fons Pitiús de Cooperació)
Les organitzacions no governamentals per al desenvolupament (amb especial menció a la CONGDIB i a les persones cooperants —voluntàries o remunerades—)
Agents en els països socis
Les administracions locals i regionals
Els organismes internacionals, principalment els que promouen desenvolupament local
Les associacions amb capacitat d'autoorganització
Les xarxes o federacions d'associacions
Altres organitzacions socials que ofereixen serveis a les comunitats respectives

5. INSTRUMENTS DE LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

- **La cooperació tècnica:** comprèn qualsevol modalitat d'assistència adreçada a la formació i la qualificació de recursos humans en el país soci. Les Illes Balears hi poden contribuir amb les bones pràctiques i l'experiència adquirida durant els més de vint anys de descentralització política i administrativa. Per a aquesta modalitat de cooperació tècnica directa, es disposarà d'un instrument específic, l'Estratègia de Cooperació Tècnica, gestionat directament per la Comissió Interdepartamental de Cooperació per al Desenvolupament. Paral·lelament, mitjançant les convocatòries públiques de subvencions, es continuarà donant suport a les iniciatives de cooperació tècnica presentades per les entitats socials de les Illes Balears amb els socis del Sud.
- **La cooperació econòmica** (en condicions no reemborsables): comprèn les aportacions econòmiques a projectes i programes d'ajuda per millorar les condicions socioeconòmiques dels països socis. La cooperació econòmica destinada a les entitats socials de les Illes Balears es materialitzarà mitjançant les diferents convocatòries públiques de subvencions, que aplicaran els principis estratègics i les prioritats d'aquest Pla Director. La modalitat bilateral a iniciativa del Govern es materialitzarà mitjançant convenis de col·laboració amb les institucions i els organismes públics corresponents.
- **L'educació per al desenvolupament (EpD):** té com a objectiu primordial la creació d'una consciència social compromesa amb l'eradicació de la pobresa i la lluita contra l'exclusió social, amb la defensa del desenvolupament humà

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Serveis Socials i Cooperació

i sostenible i amb la promoció de la ciutadania global. La DGC dóna suport a les actuacions d'EpD dutes a terme per les entitats de les Illes Balears via convocatòries de sensibilització i de cooperants. D'altra banda, també té iniciatives pròpies adreçades a l'educació i la conscienciació dels infants i els joves estudiants —juntament amb la Conselleria d'Educació i Universitat— i de la població en general sobre la situació dels països empobrits i les causes de les desigualtats.

6. PREVISIÓ PRESSUPOSTÀRIA

La Llei 9/2005, de 21 de juny, de cooperació per al desenvolupament, disposa que el pla director ha d'establir els recursos pressupostaris indicatius, que orienten les actuacions de la comunitat autònoma de les Illes Balears en matèria de cooperació per al desenvolupament durant el període de vigència i que s'han de respectar i concretar en els plans anuals corresponents. Aquests recursos venen determinats anualment en la llei de pressuposts de la Comunitat Autònoma.

Tot i les mesures d'austeritat que s'han derivat d'aquesta situació, el Govern de les Illes Balears renova el compromís polític en la lluita contra la pobresa i la desigualtat en el món. Així, per al període del Pla Director de Cooperació per al Desenvolupament 2016-2019, es preveu, com a mínim, arribar als sis milions d'euros (6.000.000 €) l'any 2019 i garantir un increment anual en les convocatòries.

▪ Percentatges segons les modalitats de cooperació

Per a la **cooperació bilateral mitjançant agents de la cooperació per al desenvolupament** es reservarà aproximadament el 80 % del pressupost anual. S'inclouen en aquesta modalitat les iniciatives d'acció que provenen de les entitats de cooperació, i especialment de les ONGD que finança l'Administració autonòmica via convocatòries públiques o via acords de col·laboració.

Per a la **cooperació bilateral directa** es reservarà aproximadament el 20 % del pressupost anual. Inclou les actuacions sorgides a iniciativa directa del Govern de les Illes Balears que permeten establir una relació institucional directa amb administracions públiques del Sud i organismes internacionals.

7. SEGUIMENT I AVALUACIÓ DEL PLA DIRECTOR 2016-2019

El Govern de les Illes Balears entén que l'acció d'avaluar constitueix tant un instrument d'anàlisi per a la millora de les polítiques públiques de cooperació per al desenvolupament —atès que proporciona informació rellevant per a la presa de decisions— com un procés d'aprenentatge en favor de la millora de la qualitat i de l'eficàcia de les accions; per tant, es tracta també d'un procés generador de coneixement.

El Pla Director s'avaluarà en dos nivells:

Avaluació intermèdia (o de procés): es tracta d'un seguiment o una revisió a l'equador del període d'execució del Pla, mitjançant el qual es valora què s'aconsegueix i en quina mesura. El seguiment permet l'aplicació dels canvis que siguin necessaris per adaptar-nos al context.

Avaluació final: ha de servir per valorar l'aplicació de les línies estratègiques en la política autonòmica de cooperació al llarg de l'execució del Pla, i també per recollir les aportacions i les lliçons apreses per part de tots els agents, amb vista a marcar les línies del pla director següent.

La construcció d'**indicadors** és fonamental per verificar l'assoliment dels objectius en termes de resultats. Per aquest motiu, d'aquest document estratègic s'ha de derivar una matriu de planificació i seguiment, en la qual s'estableixin els objectius i els resultats per cada línia estratègica, juntament amb els indicadors, les accions i el cronograma.

La darrera fase del procés d'avaluació serà la **socialització dels resultats**, amb la finalitat de compartir amb els distints agents les conclusions i les recomanacions derivades del procés. Es tracta de potenciar l'enfocament de la cultura avaluativa, i fomentar l'avaluació com una eina generadora de coneixement per millorar, en darrer terme, l'impacte de les actuacions de la cooperació de les Illes Balears.